



Men gör den verkligen det? Det är kanske denna undran och oro som för mig har gjort boken till en skrämmande och upprörande läsning. Är vi på väg in i ett samhälle där framgångsrika, positiva och glada tioårstjejer ett par år senare är som förbytta, inte pratar med sina föräldrar, döljer sina akademiska färdigheter, finner sig i att killar tafsar på dem och ligger med dem för att bli accepterade. Finner sig i våldtäkt utan att berätta för någon. Dricker alkohol, använder droger, gör självmordsförsök och svälter sig nästan till döds för att passa in i skräpkulturens bild av den sanna kvinnan. Detta är i varje fall författarens tes. Hon hävdar dessutom att föräldrar är maktlösa, att detta är norm i amerikansk tonårskultur, och att ungdomar inte berättar för de vuxna, som därför inte vet om det, inte förstår och inte kan hjälpa. Det blir terapeutens roll att lappa ihop de trasiga flickorna, som så småningom anförtror sig till denne.

Är denna bild också giltig för Sverige av idag? Eller kommer det att bli så inom överskådlig tid? Tyvärr ser vi tendenser redan nu. Det är OK med gruppvåldtäkt på fulla tonårsflickor enligt två färska domslut i Södertälje. I en färsk doktorsavhandling av Jeffner med rubriken »Liksom våldtäkt, typ» skildras den svenska tonårskulturen, som är närbesläktad med den amerikanska som Pipher skildrar.

Olika förklaringsmodeller

De problem som Piphers patienter visar upp förekommer också i Sverige, men vi skyller inte på skräpkulturen som orsak till problemen. Vi skyller på att flickor redan som små socialiseras inom sin familj till typiskt kvinnligt beteende som bland annat innebär underkastelse och tillbakadragande, att flickor sedan får dåligt självförtroende genom dåliga skolor som inte stöttar dem adekvat och av bristande föräldrastöd. De fallbeskrivningar Pipher presenterar känner jag igen, men våra förklaringsmodeller ser annorlunda ut. Vi ser det inte som att föräldrar är hjälplösa när ungdomarna har problem. Vi ser det som en nödvändighet att föräldrar deltar i behandlingen och stöder sina döttrar.

Hur mår tonårspojkarna?

Efter att ha läst denna bok drabbas man också av en annan tanke. Visst är det synd om amerikanska flickor som växer upp i en så hård värld och tvingas in i en mycket sträng könsroll. Men hur mår de unga tonårspojkarna som socialiseras till att psykiskt och fysiskt ut-

nyttja och misshandla sina jämnåriga flickkamrater? Är inte denna tonårskultur lika destruktiv för männen?

Oro inför framtiden

Sammanfattningsvis en bok som inte fungerar som det var tänkt, men icke desto mindre en bok som ger en mycket att tänka på och ställer oroande frågor om framtiden, eftersom många fenomen vi ser i USA brukar finnas här tio år senare. •

Faktaspäckat om sexuella övergrepp

Hans F M Crombag, Harald L G Merckelbach. **Missbrauch vergisst man nicht. Erinnern und Verdrängen – Fehldiagnosen und Fehlteile.** 458 sidor. Berlin: Ullsten Verlag, 1997. ISBN 3-333-01003-8.

Recensent: Rudolf Schlaug, med dr, Lund.

Det råder ingen brist på vetenskapliga artiklar och böcker som behandlar sexövergreppsproblematik kritiskt. De flesta kommer från USA, där en masspsykosliknande situation uppkom, som sedan spreds till andra länder inom västvärlden. Massmediala sensationsreferat och ett stort antal skrifter med okritiskt propagandistiskt innehåll har kommit att dominera opinionen såväl i USA som i vårt land. Här har inte minst initiativ från statliga myndigheter eller statligt understödda frivilligorganisationer medverkat.

De två nederländska författarna Hans F M Crombag och Harald L G Merckelbach – professorer i respektive rättspsykologi och allmänpsykologi – anlägger ett europeiskt perspektiv på sitt tema.

Den tyska översättningen gör boken tillgänglig även för den svenska publik som är intresserad av ett vetenskapligt betraktelsesätt på sexövergreppsfrågan.

Häxförföljelse och incesthysteri

Författarna behandlar i en allvarlig men ledig form de stora kapitlen inom

området. Inledningsvis ges en historisk bakgrund, som överbryggat utvecklingen från trolldomens och häxförföljernas tid över hysteriteoriernas, Freud, Charcot och Janet, till nutidens massmediala understöd åt »incesthysterin».

Därmed är bokens tema anslaget. I de följande kapitlen berörs företeelser, genuina eller enbart påstådda, sådana som det undermedvetna, förträngning, satanistiska-rituella övergrepp, genom hypnos återvunna minnen från första levnadsåret, multipel personlighet, utomjordiska enleveringar.

I sina granskningar framhåller författarna kravet på godtagbara empiriska bevis och konkluderar att de åsyftade psykologiska påståendena i stor utsträckning saknar sådana.

I referat av kända rättsfall från USA men också från Nederländerna och Tyskland visar författarna att domstolar kan falla offer för ogrundade spekulationer. Fall av påstådda övergrepp har tex visats vara framsuggerade av okritiska psykoterapeuter.

Borde översättas till svenska

Vid sidan av Robyn M Dawes' »House of cards» (New York 1994) är denna bok enligt min mening en av de bästa introduktörerna till det teoretiska studiet av sexövergreppskomplexet. En svensk översättning skulle ge såväl jurister som psykologer och psykiatrer en faktaspäckad handbok i ämnet. •

Självbiografisk bok om övergrepp

Kristina Hansen, Bengt-Åke och Agneta Cras. **Bakom stängda dörrar.** 216 sidor. Stavsnäs: Mirabelle, 1997. Pris ca 290 kr. ISBN 91-972910-0-5.

Recensent: Barbro Wijma, docent, överläkare, kvinnokliniken, Universitetssjukhuset, Linköping.

Om du börjar läsa den här boken kommer den att plåga dig. Du kommer att ha svårt att släppa den, samtidigt som den bränner i din hand. Trots att det är vidrigt att fortsätta läsa den kommer den att uppta dina tankar. Boken är kort sagt läsvärd.

På 175 sidor berättar Kristina Han-



sen om sitt liv med hjälp av författarna Agneta och Bengt-Åke Cras. Hennes egen berättelse varvas med rapporter och protokoll från myndigheter.

Påträngande och trovärdig skildring

När Kristina var 4 år uppsökte hennes fränskilde far sin före detta fru i Norge och knivhögg henne. Modern överlevde, och fadern utvisades efter ett tvåårigt fängelsestraff.

Tio år senare står Kristina inte ut med de ständiga bråken med modern och hennes nye man. Hon längtar efter moderns kärlek, men sviks hela tiden. När hon vill bli placerad i fosterhem arrangerar modern i stället ett möte mellan Kristina och fadern, numera bosatt i Sverige. Fadern ger Kristina uppmärksamhet, komplimanger och gåvor. Så småningom bestäms att Kristina och den yngre brodern skall flytta till fadern.

13 år gammal hamnar Kristina och brodern hos fadern och dennes homosexuella partner. Grymheterna mot Kristina och brodern smyg successivt in, varvade med välvilja och förtäckt hot. Efter att fadern en kväll berusat Kristina med sprit och hasch börjar de sexuella övergreppen. Under de fyra år dessa pågår får Kristina två efterblivna barn och ett missfall.

Boken skildrar på ett oerhört påträngande och trovärdigt sätt hur Kristina utsätts för »hjärntvätt»; hur det onormala blir normalt. Kristina isoleras och hålls så småningom inlåst. Hennes värld blir alltmer kringskuren och lik ett fängelse. Hennes självförtroende knäcks mer och mer. Kristina blir alltmer avtrubbad för de allt sjukare idéer som fadern får och vill förverkliga.

Fadern skildras som ömsom snäll och omtänksam och ömsom ond och pervers. Han kastar Kristina mellan beröm och hot. Att han gör Kristina gravid framstår i boken som det verkliga djävulsgreppet. Barnen kommer att bli Kristinas allt. Hotet att mista barnen om sakernas rätta förhållande skulle uppstås får Kristina att delvis ställa sig på faderns sida i kampen mot de myndigheter som tafatt försöker hjälpa henne. Ingen myndighetsperson förmådde tänka sig in i Kristinas situation och agera utifrån de behov hon själv kände. Därmed nådde inte försöken att hjälpa fram, trots att de fanns där.

Kristinas uppvaknande till ett annat synsätt på sin verklighet finns också beskrivet. Efter att ha »räddats» till ett annat liv hamnar hon i ett nytt slags helve-

te, men där denna gång varken barnen eller fadern finns med.

Verkligheten filtrerad av en yrkesberättare

Boken består av en retrospektiv berättelse från i huvudsak fyra år av Kristinas liv; återigen av en van berättare. Detta ger boken ett lättläst och varierat språk, så som en yrkesskicklig författare beskriver ett förlopp. Samtidigt som detta säkert gör boken bättre än om Kristina själv fått berätta skyddar det läsarna från Kristinas verklighet. Denna såg inte ut som i berättelsen, när Kristina upplevde den. Förmodligen var oförmågan att uttrycka minnen, kroppsminnen och starka men vaga känslor ett av Kristinas största problem, just då när hon levde i sitt helvete. I boken uttrycks emellertid hennes helvete av en verbalt begåvad och strukturerad person. Kristinas verklighet innehöll däremot, medan hon var i den, säkert ett ordlöst och därför svärgripbart kaos.

Interfolierade myndighetsprotokoll

Boken beskriver, förutom Kristinas liv återgett av en van berättare, ett slags interfolierat parallellt skeende: Kristinas situation skildras ur myndigheternas perspektiv i form av en sammanställning av protokoll. Sist i boken återfinns också läsaren en sammanställning av relevant faktalitteratur.

Boken ingår i ett slags genre av självbiografiska böcker av kvinnor som tidigare i sina liv varit utsatta för övergrepp. Inom denna genre behövs det många olika sorters böcker. Boken om Kristina tillför denna genre en väsentlig bit kunskap. •

En handbok om bemötandet av offren

Lena Widding Hedin. **Det kan hända vilken kvinna som helst. En handbok om bemötandet av kvinnor som blivit utsatta för misshandel och sexuella övergrepp.** 96 sidor. Göteborg: Anamma förlag, 1997. Pris ca 280 kr. ISBN 91-87894-45-9.

Recension: Ingrid Claesson, socionom, Rikskvinnocentrum, Uppsala.

I så gott som alla kulturer utsätts kvinnor för våld av män som de har eller har haft en nära relation till. Den senaste kvinnoforskningen i

Sverige och i andra länder har studerat frågan både med utgångspunkt i enskilda individers eller familjers egenskaper och utifrån ett strukturellt samhällsperspektiv. Det strukturella samhällsperspektivet har vunnit alltmer gehör.

Våldet mot kvinnor är ett stort samhällsproblem. Det förekommer i alla samhällsklasser, och flertalet fall polisanmäls inte. Våld mot kvinnor innebär ett oerhört lidande för utsatta kvinnor och för deras barn. Kvinnomisshandel betraktas nu från samhällets sida som ett brott med allvarliga fysiska och psykiska konsekvenser för utsatta kvinnor.

Samverkansmodeller och handlingsprogram

Projektet »Myndighetssamarbete vid kvinnomisshandel» utgick från Socialstyrelsen under en treårsperiod och överlämnade sin rapport 1995. Kvinnovaldskommisionen, som tillsattes sommaren 1993, har bl a utmynnat i att ett centrum för kvinnor som misshandlats och våldtagits, har skapats vid Akademiska sjukhusets kvinnoklinik i Uppsala. Dessutom har det i många lands- ting utarbetats särskilda samverkansmodeller och handlingsprogram.

Anvisningar för undersökning

Ytterligare ett program har nu utgitts av Lena Widding Hedin, doktorand vid medicinska fakulteten i Göteborg. Det beskriver kvinnomisshandel som fenomen, de samhällsekonomiska konsekvenserna, mötet med en misshandlad kvinna inom sjukvården, kvinnan och rättsväsendet samt vilka organisationer det kan vara lämpligt att samarbeta med. Slutligen ges råd och anvisningar för undersökning av både offer och förövare. Lena Widding Hedin har gjort en sammanställning av redan befintlig dokumentation gällande våld mot kvinnor. Skriften erbjuder inga direkta nyheter men kan användas som en uppslagsbok av dem som berörs av problematiken.

Frågan är om det är ytterligare skrift av detta slag som behövs för att driva utvecklingen framåt. •